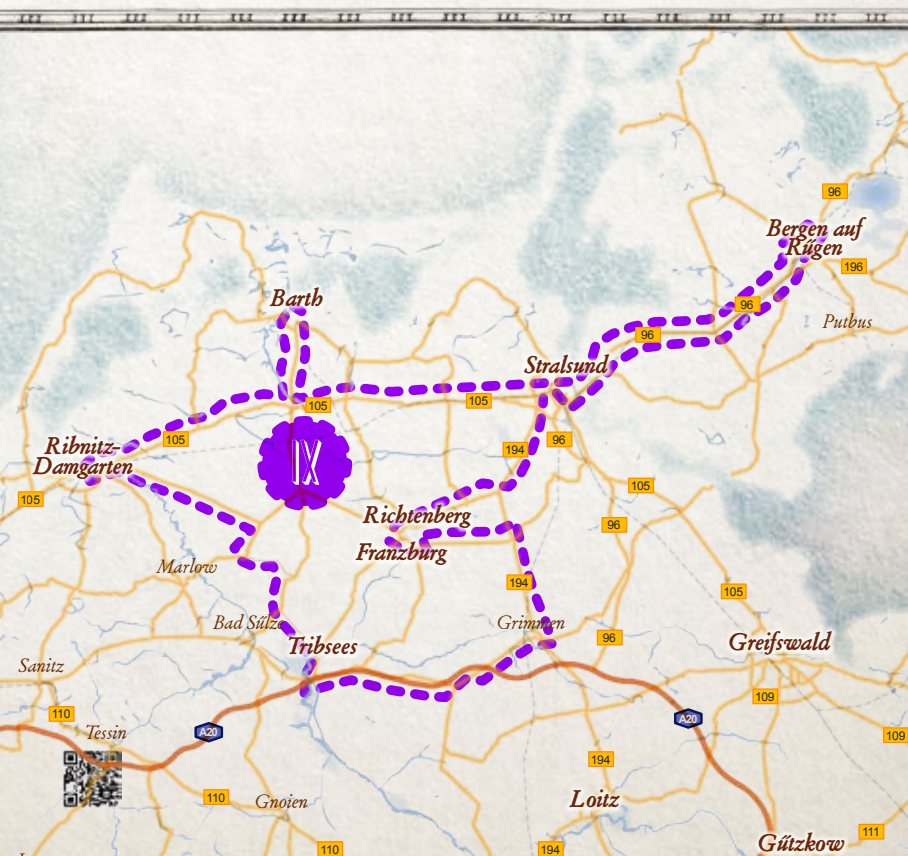

IX. WROTA RUGII I KRESY KSIĘSTWA

DŁUGOŚĆ TRASY: 195 KM

Podróż zaczyna się od Stralsundu, który ma tak imponującą liczbę wspaniałych zabytków, że mógłby nimi obdzielić co najmniej kilka większych od siebie miast. Przez imponujący most wjeżdża się na wspaniałą wyspę Rugię.

STRALSUND

NAZWA Z MAPY LUBINUSA: STRALSUNDT

POLSKA NAZWA REKONSTRUOWANA: STRZAŁÓW, STRALÓW

Na grafice Stralsund został ukazany jako imponujący ośrodek miejski. Na pierwszym planie widać zatokę morską z płynącymi po jej wodach okrętami żaglowymi i łodziami. Bardzo duży jest port, z licznymi nabrzeżami. Od strony zatoki miasta strzeże sześć okazałych bram miejskich, a nad jego zabudową wznoszą się wysokie wieże kościołów i ratusza. Zostały zaznaczone dużymi literami i są wymienione w legendzie: A – kościół św. Mikołaja, B – kościół św. Jakuba, C – kościół Mariacki, D – kościół św. Katarzyny, E – kościół św. Jana, F – ratusz.

Ciekawe, że nazwa Stralsundu pochodzi z połączenia dwóch języków: u dawnych Słowian „stral” oznaczał grot włóczni lub strzałę, zaś słowo „sund” w językach germańskich cieśninę.

Historia tego pięknego miasta zaczyna się w 1234 roku, gdy książę rugijski Wisław I nadał stojącej w tym miejscu wiosce rybackiej prawa miejskie. Szybki rozwój miejscowości zawdzięczała nie tylko doskonałemu położeniu (otoczenie wodą) i obfitym ławicom śledzi w wodach Bałtyku, lecz także energicznym osadnikom z Westfalii.

W XIV wieku pozycja Stralsundu była na tyle silna, że uchodził za drugie znaczeniem, po Lubece, hanzeatyckie miasto południowego Bałtyku.

Liczba zabytków w Stralsundzie jest ogromna – w obrębie tylko samego Starego Miasta jest ich prawie pięćset. Nic więc dziwnego, że w 2002 roku miasto zostało wpisane na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Zwiedzanie miasta najlepiej zacząć od rynku. Stojący w nim **ratusz** [Rathaus], którego początki sięgają XIII wieku, uchodzi za jeden z najpiękniejszych gotyckich ratuszy rejonu Bałtyku. Efektowna fasada jest pokryta kamionkową cegłą. Ratusz zbudowano w drugiej połowie XIV wieku. Pod jego oknami widnieją herby ośmiu niemieckich miast – członków Hanzy. W rynku przykuwa uwagę „kamienica Wulfama” – przepiękna, znakomicie zachowana budowla z połowy XIV wieku, mająca elegancki szczyt. Zbudował ją wybitny rajca miasta, a potem również burmistrz, Bertram Wulfam.

Niedaleko rynku stoi **klasztor św. Jana** [Johanniskloster] (Schillstrasse 27/28), a obok zabudowań z ładnym kameralnym dziedzińcem wznoszą się malownicze ruiny spalonego w 1624 roku klasztornej kościoła.

Imponujące są stralsundzkie kościoły. Ich charakterystyczne wyniosłe wieże widać już z daleka. Najstarszy z nich jest stojący obok rynku **kościół św. Mikołaja** [St.-Nikolai-Kirche], patrona kupców i żeglarzy.

Zaczęto go budować w XIII wieku, lecz większa część obecnej świątyni powstała w następnym stuleciu. Choć trudno w to uwierzyć, było w nim niegdyś aż 56 ołtarzy. Niestety, większość z nich zlikwidowano w okresie reformacji. Jeden z dwóch ołtarzy głównych pochodzi z około 1480 roku i przedstawia ukrzyżowanie Jezusa. Ten stojący w prezbiterium pochodzi z początku XVIII wieku i jest utrzymany w stylu barokowym. Przedstawia umieszczone wśród obłoków i grających na instrumentach muzycznych Oko Opatrzności. Z innych zabytków kościoła można wymienić piękny zegar astronomiczny z 1394 roku, ołtarz krawców z końca XV wieku czy ołtarz rodziny Junge z około 1430 roku. Widnieje na nim wizerunek pięknej Madonny. Uwagę przykuwa umieszczona na wysokości piętra łoża ozdobiona dziesięciopopolowym herbem Księstwa Pomorskiego. Zapewne była to łoża honorowa dla rodziny książęcej i jej świty. Świątynia ma dwie wieże, wyższa z nich osiąga 102 metry.

W czasie powstawania tego przewodnika z powodu remontu nie można było wejść do wnętrza kościoła św. Jakuba [St.-Jakobi-Kirche] (Jakobiturmstrasse). Wzniesiona w XIV wieku budowla ma masywną, zdobioną licznym blendami wieżę. Na jej zwieńczeniu, w narożnikach wyrastają cztery małe wieżyczki. Wnętrze kościoła jest mocno zniszczone, lecz mimo to w sezonie letnim urządza się tu czasowe wystawy sztuki.

Za arcydzieło architektury gotyckiej uchodzi **kościół Mariacki** [St.-Marien-Kirche] (Marienstrasse) z 1298 roku. To ogromna budowla, długa na prawie 100 i szeroka na 41 metrów. Nawa środkowa ma prawie 33 metry wysokości, a wieża liczy 104 metry. Warto pokonać schody oraz szczeble drabin wiodących na znajdującą się 90 metrów nad ziemią galerię widokową. Panorama na miasto i morze wręcz zapiera dech. Z tego miejsca najlepiej widać otoczoną wodą historyczną część miasta.

We wnętrzu znajduje się średniowieczny ołtarz z przedstawieniem Koronacji Matki Boskiej. Największe wrażenie robią jednak przepiękne barokowe organy, wykonane w latach 1653–1659 przez wybitnego organmistrza z Lubeki, Friedricha Stellwagena. Instrument ma 51 rejestrów, a szafa organowa osiąga ponad 20 metrów wysokości. Bardzo ciekawy jest, zamieniony na muzeum, wzniesiony w początkach XIV wieku gotycki **dom mieszczkański** [Museumshaus] przy Münchestrasse 38. Można tu zobaczyć, jak na przestrzeni wieków zmieniały się jego wnętrza. Nadal jest czynna podnoszona kołowrotem drewniana winda. Transportowano nią towary z piwnicy na piętra. Wszystkie kupieckie domy miały podobny układ. W tym domu wyjątkowe są pomieszczenia ukazujące wygląd budynku w różnych stuleciach. Można obejrzeć tu między innymi dawną kuchnię.

W dawnym klasztorze św. Katarzyny mieści się jeden z trzech oddziałów **Muzeum Morskiego** [Deutsches Meeremuseum] (Katharinenberg 14–20) z kolekcją 36 akwariów z rybami egzotycznymi, wielkim basenem dla żółwi morskich oraz wystawą dotyczącą historii rybołówstwa. Wrażenie robi ogromny szkielet finwała umieszczony w absydzie. Na terenie klasztoru mieści się również Muzeum Kultury i Regionu z galerią malarstwa i niezwykle cenną kolekcję biżuterii wikingów.

Furorę robi oddane w 2008 roku **Oceanarium** [Ozeaneum] (Hafenstrasse 11). W nowoczesnym, znakomicie zaprojektowanym budynku można obejrzeć baseny z ławicami ryb bałtyckich, z Morza Północnego i Atlantyku. Przez jeden z basenów prowadzi szklany tunel dla zwiedzających. Największe akwarium ma pojemność aż 2,6 milionów litrów wody, pływają w nim ławice śledzi i makreli, rekiny dywanowe oraz ponaddwupółmetrowy rekin płamisty i płaszczki żyjące w Atlantyku. W ogromnej hali zwisają modele waleni i innych gigantów morskich. Natomiast na dachu budowli można spotkać żyjące tam pingwiny Humboldta.

Centrum Informacji Turystycznej

Alter Markt 9 (rynek)

tel. +49 3831 246 914

info@stralsundtourismus.de

Ze Stralsundu przez most warto skierować się na wyspę Rugię. Zajmująca powierzchnię niespełna 1000 kilometrów kwadratowych Rugia to jeden z najpiękniejszych regionów Niemiec. Słynne są urwiste kredowe klify w Jasmund, gdzie biel skał pięknie kontrastuje z turkusową tonią morza. Wspaniała panorama rozciąga się zwłaszcza ze skały Königsstuhl. Na przylądku Arkona stała przed wiekami świątynia boga Świętowita. Miejsce, gdzie stała, pochłonęło już morze, ale zachowały się jeszcze resztki wałów obronnych otaczających niegdyś świątynię. W Potbus, zwanym Białym Miastem albo Miastem Róż, znajdują się liczne budowle klasycystyczne, w Bergen, Altenkirchen i Schaprode romańskie kościoły, w Arkonie i Hindensee zabytkowe latarnie morskie. Do tego dochodzą zaciszne wioski rybackie, eleganckie kurorty jak Binz i Sellin, piaszczyste plaże i zatoki.

BERGEN AUF RÜGEN - 30 KM

NAZWA Z MAPY LUBINUSA: BERGEN IN RUIGEN

POLSKIE NAZWY REKONSTRUOWANE: GÓRA, GÓRSKO RAŃSKIE

Nieufortyfikowane miasto tworzą niewielkie, raczej bezładnie rozstawione domostwa. Nad zabudową góruje wieża kościoła Mariackiego (A), a na lewo od niego stoi ratusz (D). Za miastem stał, widoczny po prawej stronie panoramy, okazały zamek książęcy (C), a u jego podnóża klasztor Cysterek (E). Na pierwszym planie, po prawej widać bardzo wysoką tykę strzelecką i mierzącego do niej kusznika.

To największe miasto wyspy Rugii. Jego nazwa jest bardzo trafna – słowo „Berg” to po niemiecku góra, a większość tutejszych ulic wiedzie albo z góry, albo pod górę.

Choć dokumenty wskazują, że na początku XIII wieku funkcjonowała tu wieś, prawa miejskie Bergen otrzymało bardzo późno – dopiero w 1613 roku.

Najcenniejszym zabytkiem miejscowości jest **kościół Mariacki** [St.-Marien-Kirche] (Kirchplatz), którego początki sięgają 1180 roku. Wtedy to, wkrótce po zniszczeniu świątyni Świętowita w Arkonie, na polecenie księcia Jaromara zbudowano romańską świątynię. W XIV

wieku przebudowano ją w stylu gotyckim. We wnętrzu kościoła zachowały się wspaniałe romańskie polichromie – malowidła są pastelowe, z fantazyjnymi roślinnymi i geometrycznymi motywami. Nieopodal ołtarza przykuwają uwagę postacie kobiet w szykownych, długich sukniach. Można podziwiać także barokowy ołtarz, ambonę, konfesjonał i żyrandol oraz stare płyty epitafijne. W zachodniej elewacji kościoła znajduje się głaz. Być może kamień był nagrobkiem Jaromara I, ale istnieje też hipoteza, że to wizerunek słowiańskiego boga Świątowita. Ciekawostką jest, że jedna z tarczy kościelnego zegara ma aż 61 kresek minutowych.

W 1193 roku osiedliły się tu cysterki. W XVIII-wiecznych budynkach klasztoru [Klosterhof] (Billrothstraße 20) mieści się teraz Muzeum Miejskie. Jest tu również sklepik z pamiątkami, gdzie można wypić kawę i zjeść ciastko.

W pełnym kwiatów rynku stoi ryglowy **dom Benedixów** [Benedix-Haus], wzmiankowany w 1630 roku – możliwe, że ma dużo wcześniejszą metrykę, ponieważ napis na fasadzie brzmi: „Odbudowany po wielkim pożarze miasta w 1538”. Pewne jest, że to najstarszy dom mieszkalny w Bergen. Teraz mieści się w nim informacja turystyczna. We wtorki, czwartki i piątki, czyli dni targowe, parkujące na rynku samochody zostają zastąpione kramami z produktami spożywczymi.

Obok znajduje się **neogotycka poczta** [Postgebäude] z przełomu XIX i XX wieku. Naprzeciw niej stoi ratusz, który mieści się w dwóch sąsiednich kamienicach.

Interesujący jest **gmach sądu** (Schulstrasse 1). Neogotycka budowla z czerwonej cegły przypomina połączone ze sobą gotycką kamienicę z ozdobnym szczytem i warowną basztę. Przechadzając się po mieście, warto zwrócić uwagę na zachowane tu i ówdzie stare drzwi stojących tu domków.

Raptem 700 metrów od rynku zachowały się wały i fosa grodziska słowiańskiego zwanego Rugard. Można tam dojechać Vieschstrasse i stanowiącą jej przedłużeniem ulicą Rugardweg.

Na majdanie grodu znajduje się hotel oraz 27-metrowa **wieża widokowa** z 1877 roku. Ceglana budowla, utrzymana w stylu neoromańskim, jest poświęcona romantycznemu poecie Ernestowi Moritzowi Arndtowi, który urodził się na Rugii (klucze do wieży można otrzymać w recepcji hotelu).

Warto zwrócić uwagę na wiodące na górę wyrafinowane plastycznie metalowe schody. Ze szczytu rozciąga się wspaniały widok na wyspę. Można dostrzec również jezioro Nonnensee.

Legenda mówi, że niegdyś, podczas Zielonych Świątek jezioro pochłonęło klasztor wraz mieszkającymi tam mniszkami. Od tej pory w czasie niektórych Zielonych Świątek można usłyszeć dobiegające z toni bicie dzwonów i wołania o pomoc. I stąd wzięła się nazwa jeziora, bo „Nonne” po niemiecku znaczy „mniszka”.

Informacja Turystyczna
Benedix-Haus, Markt 23
tel. +49 383 882 861 86
tiberger@ruegen.de

BARTH - 88 KM

NAZWA Z MAPY LUBINUSA: BARTH

POLSKA NAZWA REKONSTRUOWANA: BARDO

Po prawej stronie panoramy Barth mieści się zamek książęcy (B). Na lewo od niego widać kościół Mariacki (A) i ulokowaną po drugiej stronie miasta bramę Groblową (D). Po lewej stronie ujęto kaplicę św. Jerzego (C). Co ciekawe, autor widoku nie uznał za istotne oznaczyć ratusza, który jest widoczny na prawo od bramy Długiej (E).

Legenda mówi, że Barth to właśnie legendarna Vineta. Miasteczko zachwyca wąskimi, brukowanymi uliczkami z szeregami kolorowych domków.

Uzyskanie praw miejskich zapewne miało miejsce w latach 40. lub 50. XIII wieku. W owym czasie ziemie te należały do księstwa rugijskiego. W 1315 roku książę Wisław III (1302–1325), znany jako pierwszy pomorski poeta, pobudował tu zamek. Barth weszło w skład państwa Gryfitów po pokoju w Stralsundzie, w 1354 roku.

Miasto zachowało do dziś średniowieczny układ ulic. W samym centrum stoi kościół Mariacki [St.-Marien-Kirche]. Tę gotycką

budowlę zaczęto wznosić na przełomie XIII i XIV wieku. Wysoka na prawie 90 metrów wieża świątyni służyła niegdyś żeglarzom za punkt orientacyjny. Neogotyckie wyposażenie kościoła z lat 50. XIX w. jest dziełem ucznia słynnego Schinkla, królewskiego architekta Friedricha Augusta Stülera, który wykonał je na życzenie króla pruskiego Fryderyka Wilhelma IV.

W kościele znajduje się wspianała, zdobiona głowami ludzi i zwierząt ośmioboczna chrzcielnica z XIV wieku, średniowieczne polichromie oraz typowe dla protestanckich kościołów empory. W części kościoła mieści się muzeum sztuki sakralnej. Jednym z eksponatów jest Biblia wydrukowana w latach 80. w książęcej drukarni w Barth.

Nieopodal, przy Damstrasse, stoi XIV-wieczna **brama Groblowa** [Dammtor]. Ta wysoka na 35 metrów budowla o ascetycznej bryle jest najwyższą zachowaną bramą miejską w obszarze dawnego Księstwa Pomorskiego. Z XVI wieku pochodzi niewysoka, zaledwie 12-metrowa baszta Więzienna [Fangelturm] (Turmstrasse 11). Na jej szczycie urządzono szkolne obserwatorium astronomiczne.

W miejscu, gdzie stał kiedyś zamek Bogusława XIII z 1573 roku, obecnie stoi **barokowy budynek** z lat 30. XVIII wieku, dawnej fundacji Adliges Fräuleinstift (Hunnenstrasse 1) dla dziewcząt z rodów szlacheckich. Bramę do niego zdobi herb Szwecji, bo patronką fundacji była szwedzka królowa Ulryka Eleonora.

Kolejną placówką muzealną Barth jest **Muzeum Vinety** [Vineta-Museum] (Lange Strasse 16). Mieści się w kamienicy kupieckiej. Ekspozycja dotyczy legendarnego miasta Vineta oraz malarstwa. Można tu również zobaczyć kopię mapy Lubinusa. Latem Lange Strasse tętni życiem, pełno tu piekarni, kawiarenek i sklepików. Blisko stąd do portu miejskiego, gdzie cumują statki zamienione na knajpki. Do dzisiejszych czasów przetrwała **kaplica szpitalna św. Jerzego** [St.-Jürgen-Hospital] (Sundliche Strasse 52). Gotycka świątynia z XIV wieku to dawny przytułek, teraz mieści się w nim centrum biblijne. Można tam obejrzeć „przyklejony” do średniowiecznego prezbiterium znacznie młodszy budynek. Ciekawy jest także modernistyczny ratusz, stylizowany na gotycki, z 1926 roku (Teergang 2). Warto zajrzeć do **Muzeum Cukrowni** [Museum Zuckerfabrik] (Wirtschaftshafen 3), gdzie w wielkiej hali można obejrzeć kolekcję samochodów osobowych, wozów strażackich i innych pojazdów.

Informacja Barth

Markt 3/4

tel. +49 382 312 464

info@stadt-barth.de

RIBNITZ-DAMGARTEN - 115 KM

NAZWA Z MAPY LUBINUSA: DAMGARTEN

POLSKA NAZWA REKONSTRUOWANA: RYBNICA-DĘBOGÓRA

Można dostrzec, że to niewielkie miasteczko ma dwa place. Jeden, ze studnią, znajduje się pośrodku miasta, a wjazdu do niego strzegą dwie bramy. Drugi plac jest położony na prawo, obok wysokiej wieży strażniczej. W zabudowie miasta wyróżniają się dwie większe budowle: kościół św. Bartłomieja i ratusz. Po lewej stronie, na wyniosłości widać wiatrak i szubienicę.

Ciekawe, że miasto ma dwie starówki, dwa rynki, dwa ratusze i dwa kościoły. A to dlatego, że powstało w 1950 roku z połączenia dwóch sąsiednich, lecz odrębnych miejscowości: Damgarten i Ribnitz.

Na mapie Lubinusa znalazła się tylko pierwsza miejscowość, bo w XVII wieku należała do włości Gryfitów. Leżące na drugim brzegu rzeki Ribnitz było własnością Meklemburgii.

W 1258 roku książę Rugii Jaromir II ze względów strategicznych zdecydował przekształcić słowiańską osadę Damerow w otoczone murami

miasto. Po wygaśnięciu w 1325 roku dynastii rugijskiej **Damgarten** dostało się w ręce Meklemburgii. Jednak nie na długo – już w 1354 roku na mocy kończącego konflikt pomorsko-meklemburski pokoju w Stralsundzie – Damgarten stało się własnością Gryfitów. Okazuje się, że było to jedno z najmniejszych miast Księstwa Pomorskiego. W XVI wieku ciążył na nim obowiązek wystawienia zaledwie dziesięciu pieszych żołnierzy.

Czasy panowania Gryfitów pamięta wzniesiony w XIII i XIV wieku **kościół św. Bartłomieja** [St.-Bartholomäus-Kirche] (Am Kirchplatz). W 1887 roku do kamiennej budowli dobudowano ceglana neogotycką wieżę. Wnętrze zdobią barokowy ołtarz i ambona oraz gotycki krucyfik. Obok świątyni wznosi się kamienny pomnik poświęcony poległym podczas pierwszej wojny światowej. Na **Schillstraße** obok modernistycznego ratusza stoi niewielki **dom ryglowy** z 1700 roku.

Warto odwiedzić rozciągającą się dwa kilometry za Damgarten dawną bazę lotniczą w **Pütznitz**, w której teraz mieści się **Muzeum Techniki** [Technik-Museum Pütznitz]. Imponująca kolekcja pojazdów cywilnych i wojskowych oraz maszyn latających i broni robi z pewnością duże wrażenie.

Ribnitz-Damgarten słynie z bursztynu. W Niemczech jest określane nawet mianem Bursztynowego Miasta. W Ribnitz, w dawnym klasztorze Klarysek z XIV wieku mieści się teraz **Niemieckie Muzeum Bursztynu** [Deutsches Bernsteinmuseum] (Im Kloster 1–2). To największa tego typu ekspozycja w całych Niemczech, łącznie zgromadzono tu około 1,6 tysiąca eksponatów – od neolitycznych figurek z bursztynu, przez lekarstwa na bazie bursztynu aż po współ-

czesną biżuterię. Można zapoznać się również technologią wydobywania i obróbki bursztynów na przestrzeni wieków. Ciekawe, że goście muzeum wraz z biletem otrzymują okruch bursztynu.

Poza tym w placówce są wystawione drewniane rzeźby gotyckie z dawnego ołtarza klasztorne kościoła oraz wstęgi orderowe i herby zakonnic.

Nad centrum dawnego Ribnitz dominuje imponujący **kościół Mariacki** [Marienkirche] z XIV wieku. Na masywnej, zdobionej blendami wieży świątyni mieści się dostępny dla turystów taras widokowy. We wnętrzu świątyni znajduje się barokowy ołtarz z końca XVIII wieku z obrazem pędzla nadwornego malarza książąt meklem-burskich Suhrlanda oraz pochodząca z tego samego okresu ambona. Obok rynek z **klasycystycznym ratuszem** z 1834 roku i **Bursztynową Fontanną** z brodzącymi w wodzie postaciami, między innymi poławiacza bursztynu.

Przy Rostocker Strasse relikw dawnych umocnień: **brama Rostocka** [Rostocker Tor]. Gotycka, zdobiona rytmicznie umieszczonymi blendami budowla ma czworoboczną podstawę, z której wyrasta sześcioboczna wieżyczka.

Centrum Informacji Turystycznej

Am Markt 14

tel. +49 038 212 201

touristinfo@ribnitz-damgarten.de

TRIBSEES - 149 KM

NAZWA Z MAPY LUBINUSA: TRIBSEES

POLSKIE NAZWY REKONSTRUOWANE: TRZEBUSZ, TRZEBUDZICE, TRZEBIEŻ

Artysta ukazał miasto otoczone silnymi murami. Nad zabudową dominuje potężny kościół św. Tomasza z wieżą zwieńczoną wysmukłą iglicą. Dużo mniejsze są dwie pozostałe miejskie świątynie: kościół św. Jerzego (E) i kościół Świętego Ducha (C). Zaznaczono również bardzo mały ratusz (D). Na grafice widnieją też zachowane do dziś bramy: Młyńska (G) i Kamienna (F). Nieopodal tej drugiej znajduje się zamek książęcy (B) z imponującym donżonem. Przy prawej krawędzi panoramy, blisko zamku widać wiatrak.

To małutkie, liczące zaledwie 2,6 tysiąca mieszkańców miasteczko może się poszczycić potężnym kościołem.

Nie wiadomo, jak dokładnie brzmiała słowiańska nazwa miejscowości, zapewne Trzebusz albo Trzebudzice lub Trzebież. Z pewnością wywodzi się od słowa „trzebić”, czyli karczować.

Prawa miejskie (lubeckie) nadał Tribsees książę rugijski Wisław II w 1285 roku. Ciekawe, że choć miasto nie leży nad morzem, książę dał mieszczanom prawo łowienia śledzi...

Częścią domeny Gryfitów Tribsees stało się dość późno, bo w dopiero w 1355 roku, już po wymarciu lokalnej dynastii rugijskiej i rozstrzygnięciu wojny sukcesją rugijską.

W XIV wieku miasto otoczono fortyfikacjami. Do dziś przetrwały fragmenty murów miejskich (Ostmauerstrasse) oraz gotycka **brama Młyńska** [Mühlentor], zdobiona blendami i schodkowym szczytem. Po przeciwnej stronie miasta stoi nieco mniejsza **brama Kamienna** [Steintor].

Najważniejszym jednak zabytkiem jest wzniesiony na przełomie XIV i XV wieku gotycki **kościół św. Tomasza** [St.-Thomas-Kirche] (Kirchstrasse).

Zastanawiające, po co mieszkańcom była tak wielka świątynia, skoro miejscowość nigdy nie rozwinęła się w większy ośrodek. Świadczy o tym chociażby fakt, że w 1523 roku miasteczko miało obowiązek wystawić w razie wojny zaledwie 38 piechurów i 8 konnych żołnierzy. We wnętrzu świątyni znajduje się XV-wieczny ołtarz z płaskorzeźbą Chrystusa – Sędziego Świata. Poniżej, przy młynie stoją czterej ewangeliści, wspaniale doświetlający cytaty z Ewangelii. Wnętrze zdobią drewniane płaskorzeźby powstałe w latach 70. XVI wieku ambony jednego z lubeckich kościołów. W 1698 roku podarował je kościołowi lubecki radny Johann Spangenberg. Przy **Knochenhauerstrasse 8** stoi **dom**, w którym w 1834 roku urodził się znany malarz niemiecki Louis Douzette. Był tytanem pracy – szacuje się, że namalował przeszło 1700 obrazów! Ponieważ na jego pracach często pojawiał się księżyc, zwano go „malarzem blasku księżycy”.

W pobliżu znajduje się **Muzeum Regionalne** [Heimatmuseum] (Kirchplatz 7) z kolekcją archeologiczną, portretami znanych mieszkańców miasta oraz sprzętami gospodarskimi, między innymi butami dla koni do chodzenia po bagnach.

W tym samym budynku mieści się **Muzeum Ziemniaka**. Tutejszy ratusz (Carl-Marx-Strasse) z 1884 roku to niewielka neogotycka budowla z czerwonej cegły, z ozdobnym szczytem. Naprzeciw niego współczesna instalacja *Początek świata*, którą tworzy spadający z głazu miniwospad oraz krótki strumyk.

Ciekawym przykładem dawnej architektury jest stojący tuż obok ratusza, przy Neubaustrasse, szachulcowy spichlerz z XVIII wieku. Niestety, jest w bardzo złym stanie.

Centrum Informacji Turystycznej

Kirchplatz 7

tel. +49 38 320 649 803

stadt.tribsees@web.de

GRIMMEN - 169 KM

NAZWA Z MAPY LUBINUSA: GRIMMEN

POLSKIE NAZWY REKONSTRUOWANE: GRZYMIE, GRZYM

Na panoramie widać Grimmen jako średniej wielkości miasto, otoczone murami. Są one wzmocnione szarpami. Największą budowlą miejscowości jest ulokowany po lewej stronie kościół Mariacki (A). Nieopodal niego znajduje się duża brama Młyńska (G). W samym centrum miasta wznosi się zdobiony szczytami ratusz (B). Zamek, z wysoką wieżą jest ukazany po prawej stronie grafiki (C).

To niewielkie miasteczko, leżące na szlaku handlowym *via Regia* początkowo należało do książąt rugijskich. W ręce Gryfitów dostało się dopiero podczas toczącej się w latach 1326–1354 wojny o sukcesję rugijską.

W XIII i XIV wieku zbudowano w Grimmen mury obronne. W mieście nadal stoją trzy dobrze zachowane bramy miejskie – wszystkie są podobne do siebie, zdobione blendami.

Przy Sundischen Strasse wznosi się **brama Strzałowska** [Stralsunder Tor], przy Lange Strasse **brama Gryfijska** [Greifswalder Tor]. W ulokowanej przy Mühlenstrasse 9a **bramie Młyńskiej** [Mühlentor] mieści się miejscowe **Muzeum Regionalne** z eksponatami ukazującymi historię miasta. Obok, przy moście na strumyku ustawiono

współczesną **rzeźbę praczki** – to właśnie w tym miejscu mieszkanki trudniły się praniem. W centrum miasta, w rynku stoi niewielki, lecz piękny **gotycki ratusz** z około 1400 roku. Warto zwrócić uwagę na jego podcień ze żebrowym sklepieniem, efektowne szczyty oraz herb miasta i zegar. W murze tkwi obręcz do zakuwania złoczyńców, zwana niegdyś kuną. Za ratuszem stoi Urząd Stanu Cywilnego. Jego ściany zdobią urocze figurki rzemieślników, nowożeńców oraz diabła z aniołkiem. Rynek zdobi **współczesna fontanna** ze stylizowanymi postaciami muzykantów. Również współczesna jest płaskorzeźba na stojącej obok ratusza kamieniczce, przedstawiająca spalenie niejakiej Anny Marii Kröger. Ofiarami odbywających się tu w latach 1695–1697 polowań na czarownice padło siedem kobiet – Anna Maria Kröger była ostatnią z nich.

Najważniejszą budowlą Grimmen jest stojący przy Kirchplatz **kościół Mariacki** [St.-Marien-Kirche]. Zaczęto go budować około drugiej połowy XIII wieku, ukończono jednak dopiero w XV wieku. Z wyposażenia świątyni warto wymienić **romańską wapienną chrzcielnicę** z XIII wieku, utrzymaną w stylu barokowym ambonę z początku XVIII wieku oraz stalle z XVI i XVII wieku. Ołtarz jest neogotycki. W kościele spoczywa rycerz Claus von Schwerin wraz z małżonką – ich wizerunki widnieją na płycie epitafijnej z piaskowca. Do świątyni przylega **kaplica św. Maurycego** [Moritzkapelle], w której od początku XVII wieku aż do końca drugiej wojny światowej chowano przedstawicieli rodziny Wackenitzów.

Stojący obok kościoła skromny ceglany budynek ze zdobionym blendami szczytem to **dawna szkoła miejska** z połowy XV wieku (Schulstrasse 3). Nosi nazwę Domu Godzinkowego [Kalandhaus], ponieważ niegdyś zbierali się w nim członkowie charytatywnego Bractwa Godzinkowego.

Wrażenie robi stojąca nieopodal **bramy Gryfijskiej** tutejsza **wieża ciśnień** [Wasserturm] (Lange Strasse 21). Stylizowaną na gotyk, wysoką na 32,5 metra budowlę wzniesiono w 1933 roku. Teraz mieści się w niej punkt informacji turystycznej. Obok kolejne ciekawostki – figura mężczyzny czyszczącego szczotką ulicę (w Grimmen byli niegdyś ludzie, którzy się tym trudnili) oraz wielka drewniana figura prehistorycznego gada.

Grimmen ma również **małe kameralne zoo** (Von-Homeyer-Strasse). Można tam zobaczyć między innymi szopy, dziki i strusie.

Centrum Informacji Turystycznej

Lange Strasse 21 A

tel. +49 38 326 469 750

stadtinformation@grimmen.de

FRANZBURG - 173 KM

NAZWA Z MAPY LUBINUSA: FRANTZBURG

POLSKA NAZWA REKONSTRUOWANA: NOWOPOLE

Po lewej stronie widać zamek książąt pomorskich z czworokątnym dziedzińcem i wysoką wieżą, w prawym dolnym narożniku zamku widoczna kaplica zamkowa. Przed rezydencją usytuowano budynki gospodarcze. Na pierwszym planie oraz wokół położonego na prawo od zamku placu ze studnią stoją domy mieszkalne. Autor ukazał również otaczające miejscowość sady.

Krótko trwała świetność Franzburga... ale jego początki były wręcz imponujące.

W 1587 roku książę Bogusław XIII kazał założyć jedyne w księstwie miasto sztuki przeznaczone tylko i wyłącznie dla artystów, rzemieślników i kupców. Nie zapomniał ulokować tu książęcego zamku i akademii jeździeckiej. Jego zamiarem było, aby nowe miasto usunęło w cień Stralsund. Na cześć teścia założyciela, księcia Franciszka Brunszwickiego, Franza von Braunschweig-Lüneburg, nazwał je Franzburgiem.

Miasto powstało w miejscu założonego jeszcze w 1231 roku i sekularyzowanego w XVI wieku klasztoru Neuenkamp.

Przez krótki czas zamek był trzecią pod względem znaczenia (po Szczecinie i Wolgąście) siedzibą Gryfitów. Upadek nastąpił szybko – w 1605 roku książę przeniósł się do Szczecina. Ponieważ istnienie miasta opierało się na obsłudze księcia i jego dworu, Franzburg wkrótce znacznie podupadł. Podczas wojny trzydziestoletniej, w 1627 roku, książę Bogusław XIV podpisał tu tzw. kapitulację franzburską, na mocy której oddał tę część księstwa wojskom cesarskim dowodzonym przez Wallensteina. Wkrótce żołnierze cesarscy spustoszyli miasto. Jednym z nielicznych zabytków Franzburga jest **kaplica zamkowa** [Kirche] (Kirchplatz), która pierwotnie była częścią klasztoru. W 1535 roku przebudowano go na wzór kościoła zamkowego w Szczecinie. Wewnątrz zachowała się barokowa ambona oraz chrzcielnica i krucyfiks. Po zamku nie ma dziś prawie śladu – pozostało tylko skrzydło gospodarcze (Platz der Freiheit). W rynku stoi skromny **ratusz** z XVIII wieku, zaś przy ulicy An der Promenade neogotycki **gmach dawnego seminarium nauczycielskiego**, obecnie gimnazjum. W zabudowie miasteczka dominują bezpretensjonalne, często parterowe małe domki.

RICHTENBERG - 176 KM

NAZWA Z MAPY LUBINUSA: RICHTENBERG

POLSKA NAZWA REKONSTRUOWANA: JEZIORNO

Ulokowana nad jeziorem Richtenberg miejscowość przypomina bardziej większą wieś niż miasto. Dominują tu małe domki, nie widać ani murów obronnych, ani siatki ulic. Nad zabudową góruje kościół św. Mikołaja z czworoboczną wieżą. Na wzgórzu, po prawej stronie widać wiatrak. Warto zwrócić uwagę na umieszczonego na pierwszym planie (po prawej) oracza.

Pierwsza wzmianka o Richtenbergu pojawiła się w 1231 roku, lecz nie wiadomo, kto i kiedy założył miasto. Być może zrobił to opat klasztoru w Neuenkamp, bo miasto należało do nieodległego klasztoru, a mieszkańcy utrzymywali się między innymi z pracy na jego rzecz.

W XIII wieku powstał tu kościół pod wezwaniem św. Mikołaja (Küsterstrasse). We wnętrzu można obejrzeć gotyckie freski, barokową ambonę z 1725 roku i pochodzący z tego samego czasu krucyfiks oraz epitafium burmistrza Sunnenmana z końca XV wieku. W rynku ustawiono zwieńczony gwiazdą duży obelisk poświęcony Armii Czerwonej

Przy Lange Strasse stoi neogotycki ratusz z 1895 roku, naprzeciw niego zaś budynek z 1795 roku, w którym w 1901 roku urodził się światowej sławy zoolog i embriolog prof. Johannes Friedrich Karl Holtfreter.

STRALSUND - 195 KM - KONIEC SZLAKU

KSIĘSTWO POMORSKIE

Początki Wielkiego Księstwa Pomorskiego sięgają lat 1116–1121, kiedy polski książę Bolesław Krzywousty podbił Pomorze. Wschodnia część zajętego terytorium, z Gdańskiem, została wcielona do Polski. Zachodnia część Pomorza stała się wówczas lennem polskim, a jej ludność ochrzczono. Władcą podporządkowanego terytorium został książę Warcisław I. Wywodzący się ze słowiańskiego rodu Świętoborzyców książę stał się protoplastą dynastii Gryfitów, która rządziła Pomorzem aż do 1637 roku.

W okresie rozbitcia dzielnicowego w Polsce (1138–1320) Pomorze odpadło od Polski, przejściowo było zależne od Danii i Brandenburgii, ale ostatecznie się usamodzieliło. Głównymi rywalami Gryfitów była Dania, a następnie Brandenburgia i Meklemburgia. Posiadłości Gryfitów stopniowo powiększały się, na początku XVII wieku sięgały na zachodzie aż za Stralsund, a na wschodzie do okolic Lęborka i Bytowa. W ciągu wieków miejscowy język słowiański był wypierany przez niemiecki. Jednym z politycznych sojuszników Księstwa było Królestwo Polskie. Ważnym wydarzeniem politycznym był ślub księcia Bogusława X z Anną, córką króla Kazimierza Jagiellończyka (1491). We wcześniejszych wiekach także książę Racibor I poślubił córkę księcia Bolesława Krzywoustego, Przybysławę, a książę Bogusław V córkę króla Kazimierza Wielkiego, Elżbietę.

Kulturalny i gospodarczy rozkwit Księstwa Pomorskiego przypadł na przełom XVI i XVII wieku. Okres ten nosi miano Złotego Wieku Pomorza. Katastrofę przyniosła wojna trzydziestoletnia (1618–1648), gdy podczas walk toczonych między armiami cesarskimi i szwedzkimi Księstwo zostało spustoszone.

W 1637 roku zmarł bezpotomnie ostatni męski przedstawiciel Gryfitów, książę Bogusław XIV.

W 1648 roku, na mocy kończącego wojnę pokoju westfalskiego dokonano rozbioru Księstwa Pomorskiego. Jego zachodnia część przypadła wówczas Szwecji, a wschodnia Brandenburgii. Państwo Gryfitów zeszło z areny dziejów...

